

Radek Lipovski

Palingamní sňatky a otázka vdovství ve městech Frýdku a Místku

Wieki Stare i Nowe 1(6), 122-130

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Palingamní sňatky a otázka vdovství ve městech Frýdku a Místku

Otázka podílu prvních a následných sňatků byla již řešena v mnoha historickodemografických studiích zabývajících se problémem sňatečnosti, protože v období starého demografického režimu mohl tento podíl výrazně ovlivnit nejen zmíněnou sňatečnost, ale také úroveň plodnosti zkoumané populace. Výzkum specifické sňatečnosti podle věku snoubenců a rozlišení sňatků na první a opakované má vysokou informační hodnotu¹. Velké množství studií se ovšem omezilo na určité období nebo na rozsáhlejší oblast, např. farnost, která zahrnuje města i venkovské oblasti, které se přitom z hlediska podílu následných sňatků mohly do jisté míry lišit. V následující studii je tato záležitost srovnávána mezi dvěma městy², i když sousedícími, a v celém období dochovaných matričních záznamů, tzn. od 17. stol. do konce 19. stol³.

Palingamní sňatky, u nichž aspoň jeden ze snoubenců uzavřel další sňatek, byly v minulosti velmi časté v důsledku vysoké úmrtnosti. Nevypovídají o nich pouze matriční záznamy, ale také sňateční smlouvy a závěti dobře poukazují na tuto každodenní stránku života. V únoru 1753 byla v Místku uzavřena svatební smlouva mezi Jiřímek Pilarčíkem a Annou, dcerou Franče Kaše. O tři roky později se Anna vdávala znovu, tentokrát za Antonína

¹ L. Filová: *Příspěvek k možnostem studia sňatečnosti v českých zemích za demografické revoluce*. In: *Historická demografie* [dále jen HD] 9. Praha 1985, s. 90.

² Zvlášť byla vyčleněna osada Koloředov, která se stala součástí Místku až v r. 1908, ale byla z populačního hlediska dosti provázána s oběma městy. Založena byla na počátku 90. let 18. století.

³ Zkoumané matriky jsou uloženy v: Zemský archiv v Opavě, f. Sbírka matrik, Římskokatolická fara Místek, inv. č. 1575—1602, 8714, sign. M-I-1 — M-I-28, M-I-55; ibidem, Římskokatolická fara Frýdek, inv. č. 2858—2879, 8815, sign. Fr-VII-1 — Fr-VII-22, Fr-VII-24. Jedna sňateční matrika je uložena také v: Městský úřad Frýdek-Místek (Místek), sňateční matrika obce Koloředov (1900—1949), inv. č. 312.

Habernala. Jejich svatební smlouva byla schválena v únoru 1756. Anna měla z prvního manželství dceru Barborku⁴. V listopadu 1754 sepsal poslední pořízení Joannes Paseka z Místku. Svou chalupu, pole, přadlo i vlnu poručil manželce Marianně do „zrostu“ dcery Brigidy⁵. Vdova měla tedy grunt, který byl bezpochyby lákavý, přestože na něm zůstaly také nějaké dluhy. Již 2. října 1755 se Marianna shodla na sňatku s Josefem Kítarem, jenž jí věnoval 100 zl a ona mu na oplátku pustila chalupu⁶.

Podobných případů by se dalo nalézt nepochybně více. V matrikách se objevily rovněž náznaky, jak mohl být život v manželství krátký. 31.01.1677 bylo do místeckého sňatečního registru vepsáno: „Václav Staroměstský, mládenec řemesla kožušnického, pojal sobě pannu Mariannu, po N.[ebožtíku] Jiříku Martinku dceru...”. K záznamu bylo dopsáno: „27 Febr.[uarii] ta vejš psaná Marianna jest pochována requiescat in pace”⁷. Ani ne za měsíc byla tedy novomanželka pohřbena. Ještě hůř dopadl sňatek Michala Zawady z Brušperka a Kateřiny, dcery místeckého purkmistra Jiříka Sekaniny, který se měl zřejmě konat 16.10. 1650, protože v tomto datu byl zapsán do matriky. Jenže zápis byl přeškrtnut a opatřen dodatkem, že ženich zemřel před posvěcením sňatku.

Smrt tedy zasahovala do manželství nekompromisně, ale umožňovala tak vstup dalších nápadníků do manželského svazku a možný zisk statku pro osoby, které by jinak neměly šanci gruntu nabýt. Po smrti partnera se moc dlouho neotálelo s další ženitbou. Muži se velmi rychle sháněli po hospodyně, protože při striktním rozdělení rolí mezi mužem a ženou nedokázali o domácnost pečovat a svůj čas pochopitelně chtěli věnovat řemeslu. Pro ženy jako vdovy byla situace ještě horší. Podle Blanky Šterbové byl ekonomický tlak v období nevolnictví tak silný, že nutil vdovy znovu uzavírat manželství. V jí zkoumané populaci Novosedel nad Nežárkou měly vdovy na celkovém počtu nevěst podíl zhruba 14%, avšak po roce 1789 činil jen asi 7%⁸. Situace vdov byla v tradiční společnosti skutečně nezáviděníhodná. Na základě demografických průzkumů ve francouzské Remeši bylo zjištěno, že v čele nejmenších domácností stály ve velké míře ženy s nejnižšími příjmy, přičemž žena mohla obvykle získat méně příjmů než muž, takže ovdovění znamenalo okamžité a nevyhnutelné zchudnutí⁹. Tento předpoklad ovšem platil u žen, které se snažily uživit nádenickou prací nebo se dostaly do špatné majetkové situace.

⁴ F. Linhart: *Kniha o Místku*. Místek 1929, s. 338—339.

⁵ Ibidem, s. 352.

⁶ Ibidem, s. 339.

⁷ Zemský archiv v Opavě, f. Sbirka matrik, Římskokatolická fara Místek, inv. č. 1576, sign. M-I-2.

⁸ B. Šterbová: *Vývoj sňatečnosti v lokalitě Novosedly nad Nežárkou v letech 1686—1910*. V: HD 11. Praha 1987, s. 107.

⁹ A. Fauve-Chamoux: *K historii vdov*. V: HD 23. Praha 1999, s. 23—25.

V období 17. stol. se kromě naprosto nestabilních válečných let podepsaly na složitém hospodaření časté kontribuce, vrchnostenské dávky a různé další platy, které měly problém odvádět úplné, ničím nepostižené rodiny. Pokud ovšem odešel hospodář, žena neměla velké šance všechny závazky plnit. V listopadu 1664 byl frýdeckou městskou radou prodán grunt Václava Ziermanského na místě jeho pozůstalé manželky Agnety: „...nemohauc ona v nepřítomnosti manžela svého Václava Žermanského J^o C Mⁱ [Jeho Císařské Milosti] berní a kontribucí vojenských, též podavkův a povinností obecních odbývati, tolikéž aby grunt víceji pustošen a k újmě a na škodu poctivé obci bez hospodáře nebyl, s jistau vůlí a dobrým zdáním J^o Mⁱ [Jeho Milosti] Pana hraběte Pražmy jakžto Administrátora panství tohoto stal se jest kup dokonalý, stálý a v ničemž neproměnitelný mezi nadepsaným auřadem z jedné a P.[anem] Mathiassem Kasewiusem z strany druhé a to takový, že tentýž auřad témuž P. Andreasovi Kasewiusowi odprodal jest grunt ležící mezi Ondřejem Mrakavau a Jiříkem Komínkem se vším právem a příslušenstvím téhož gruntu tak, jakž ona Žermanská jej v držení a užívání svém měla za summu čtyry sta padesáte zlatých slezských...”¹⁰.

Do podobně složité životní situace se mohla žena dostat i na konci 18. stol. Ve Frýdku se například r. 1780 ocitla smrtí svého manžela Jana v nepříjemné situaci Anna Trnková, protože jí zůstala zpustošená chalupa a dluhy, a proto „[...] nemohauce spomenutá vdova Trnečková ve svej bídě a chudobě sobě poradit, i obzvlášť když ona po manželu svým životem obtížena býti se spatřila, přinucena jest byla z té pučící [?] příležitosti za Thadeusu Rozehnalu se provdati, na něho všechno své právo svěsti, bychom s pomocí jeho, z uhledu nadávajícího erba Trnečkového, aspoň chalupa ze zahradů odcizena nebyla [...]”¹¹.

Někdy byly ženy přinuceny městskou radou jako ochráncem vdov a sirotků se znovu provdat a někdy odejít na výmínek, jako v případě vdovy po Jiříku Písníčkovi: „Léta Páně 1677 [...] stal se kup a prodej dobrovolný, dokonalý a v ničemž neporušený, a to takový, že jest prodal úřad na místě vdovy a sirot pozůstalých po nebo.[žtíku] Jiříku Písníčku Adamovi Vunkovi chalupu s tím vším právem a v těch všech mezích, jak nebo. Jiřík Písníčka užíval, a to za sumu 40 zl zaudanku, z tej sumy nadepsaný Adam Vunk 3 zl položití má, roční pak peníze rok po roku počnúc roku 1678 při S[va]tém Václavě po 2 zl pokládati povinen bude, co se dotýče výminku tej vdovy po nebo. Jiříku Písníčku, má při hospodáři do dvůch let meškáním výminku užívati...”¹².

¹⁰ SOKA Frýdek-Místek, f. Archiv města Frýdku [dále jen AM Frýdku], Gruntovní kniha (Stadt. Friedeker Grundbuch „Bile”), inv. č. 116, sign. G 529, fol. 222. Viz též E. Rottek: *Frýdecká epopej*. Rukopis uložen v SOKA Frýdek-Místek, sign. R 333a, s. 410.

¹¹ SOKA Frýdek-Místek, AM Frýdku, Svatební a kupní smlouvy, inv. č. 505, k. 9. Celý kup řešila a schvalovala opět městská rada, proto se v citaci objevila 1. osoba plurálu.

¹² SOKA Frýdek-Místek, f. Archiv města Místku [dále jen AM Místku], Korespondence s vrchnostenským úřadem na Hukvaldech, poddanské záležitosti, agenda soudní, pozůstalostní, te-

Majetné vdovy měly větší šanci udržet své samostatné postavení, ale i takové se většinou snažily najít partnera. Při smlouvání sňatku měly často silnější ekonomickou pozici než ženich, takže si ve smlouvách vymíňovaly výhody pro sebe a své děti z předchozích manželství. Například Friedrich, syn frýdeckého měšťana Ondřeje Mrakavy, s Lidmillou, dcerou příborského měšťana Ondřeje Boháče, si v r. 1680 jako jediný nespolečný majetek vymínilo toliko snubní šaty, ale Lidmilla se o tři roky později vdávala znovu, už jako vdova po Friedrichu Mrakavovi, s „panicem” Christianem Rosenssprunkem a tentokrát si už zajistila 100 zlatých slezských pro osobní potřebu. Navíc ženich Christian slíbil nevěstě v den svatby darovat 50 zlatých. Lidmille totiž zůstal z předchozího manželství s Friedrichem Markavou celý společný majetek, jak bylo zapsáno v jejich smlouvě: „Kdyby pak on [ženich] od Pána Boha [...] prostředkem smrti prv než panna nevěsta Lidmilla z tohoto světa povolán byl, tehdy tej samé panně Lidmille všechn statek jeho, který nyní má, aneb budúcne erbovati může, hned po smrti, budto spolu příplodu neměli, úplně připadati bude”¹³. Ve smlouvě z r. 1621 mezi Václavem Hanusovem z města Ostravy a Zuzanou, dcerkou po zesnulém frýdeckém měšťanu Grygaru Frdlanským, si nevěsta vybrala 50 zlatých z pozůstalosti po svém otci: „Ona pak, dotčená Zuzanna, také k tomu ke všemu statku, kterýž jí Pán Bůh po rodičích svých milých požehnání a dáti ráčil, vejš psaného Václava za pravého a věrného manžela přijímá, než majíce pěknů po nebo[žtíkovi] otci svým pozůstalost z toho ze všeho statku a pozůstalosti tej sobě napřed padesáte zlatých vynímá a pozůstanovuje, s kterýmižto 50 Rr tu moc a právo jmíti bude s nimi učiniti, jak se jí nejlépeji zdáti a líbiti bude...”¹⁴.

V místecké sňateční smlouvě z 21. srpna 1767 se Tomáš Šoblich zavázal jako věnem pouze svými ctnostmi, zatímco Ludmila, vdova po zesnulém Rochu Jarošovi i peněžitými prostředky: „...pan ženich paní nevěstě a bůh dá své budúcí milej manželce místo věna svau statečnost, všechnu pilnost a dokonalost, jak při řemesle, tak při hospodářství, jakož i také starost a bedlivost o pozůstalé dítky, obvzvláštně ale o cerku Kateřinu tak, jak nejdokonalejíc státi se může, opatrovati a živiti se opovažuje tak, jak dlůho grunt užívati a deržeti bude [...] Naprotiv toho paní nevěsta p.[panu] ženichovi a bůh dá svému budúcímu manželovi věnuje a závodí dvě sta rýnských, nad kterýma ho mocným a dokonalým hospodářem činí, k jeho auplnému vládnutí a grunt užívati až do její smrti dle testamentu jí odporůčení. Ostatní ale, co ještě vejš

stamenty, svatební a kupní smlouvy, kvitance, povolení mýta, kontraband, ubytování vojska, rekruti, 1649 — žádost frýdeckých měšťanů o zřízení lávky přes Ostravici, korespondence soukromých osob 1726—1751, inv. č. 327, k. 1.

¹³ SOkA Frýdek-Místek, AM Frýdku, Svatební a kupní smlouvy, inv. č. 505, k. 9.

¹⁴ SOkA Frýdek-Místek, f. AM Frýdku, Gruntovní kniha smluv kupních, svatebních aj., inv. č. 114, sign. G 527, fol. 270. Viz též E. Rottek: *Frýdecká epopej*..., s. 368.

nad věno má, ty 200 Rr [rýnské], ona k svej vlastní vůli aneb dispositi salvi-ruje a zanechává”¹⁵.

Vdovy si uchovaly samostatné rozhodování v této věci, i když určitý vliv městské pospolitosti lze také předpokládat. Korporativní uskupení tlačila své členy do manželství a městská rada zase měla povinnost dbát na pořádek v obci, k čemuž nepochybně patřila také kontrola hospodaření jednotlivých měšťanů. Svou roli hrály rodinné poměry. Irena Korbelařová uvedla ve své studii případ těšínské vdovy Anny, která přenechala svému budoucímu manželovi svůj domek z lásky a na radu svých pánův bratrů¹⁶. Rodina a přátelé rodiny působili jako poradní orgán při volbě partnera i dohodě sňatku¹⁷.

Tabulka 12

**Podíl prvních a dalších sňatků na celkovém úhrnu nově uzavřených manželství
ve Frýdku, Místku a Koloredově (17. stol. — 1900) (%)**

Lata	Sňatky	A další sňatky				Celkem
		vdovec, svobodná	svobodný, vdova	vdovec, vdova	úhrn	
Frýdek						
1654—1700	70,4	13,1	11,7	4,8	29,6	100,0
1701—1750	64,3	21,3	8,0	6,6	35,7	100,0
1751—1800	69,4	17,8	6,9	5,9	30,6	100,0
1801—1850	67,4	17,3	8,6	6,7	32,6	100,0
1851—1900	76,3	14,6	5,3	3,8	23,7	100,0
Místek						
1629—1650	87,0	0,0	13,0	0,0	13,0	100,0
1651—1700	67,9	18,1	10,4	3,6	32,1	100,0
1701—1750	58,3	20,4	12,5	8,8	41,7	100,0
1751—1800	58,0	21,4	12,7	7,9	42,0	100,0
1801—1850	66,4	18,2	8,3	7,1	33,6	100,0
1851—1900	75,5	14,2	6,1	4,2	24,5	100,0
Koloredov						
1792—1850	65,1	17,0	10,7	7,2	34,9	100,0
1851—1900	73,8	13,1	8,5	4,6	26,2	100,0

¹⁵ SOkA Frýdek-Místek, f. AM Místku, Korespondence s vrchnostenským úřadem..., inv. č. 327, k. 2. Viz též F. Linhart: *Kniha o Misku...*, s. 342.

¹⁶ I. Korbelařová: *Města na Těšínsku v 18. století. V: Studie o Těšínsku 18. Český Těšín 2005*, s. 171.

¹⁷ J. Mrázková: „Přislibujou sobě věrnost, lásku a upřímnost až do smrti zachovati”. *Vliv rodiny a „přátel” na volbu životního partnera — panství Třeboň na konci 18. a počátkem 19. století. V: HD 29. Praha 2005*, s. 103.

Pokud lze věřit místeckým sňatečným záznamům, pak ve městě Místku se během třicetileté války vyskytly palingamní sňatky jen ve velmi omezené míře (viz tab. 12). Všechny druhé sňatky v této době uzavřely vdovy se svobodnými muži. Podobný jev pozorovala při výzkumu populace Kouřimi J. Beránková, podle níž byl nejvíce patrný vliv války na výrazný vzestup počtu sňatků tohoto typu, protože po skončení války byl po určitou dobu v populaci velký podíl ovdovělých mladších žen¹⁸. Z již zmíněných důvodů nelze předpokládat, že by mladé vdovy vyčkávaly na vdavky až do období po třicetileté válce, takže určitý vzestup sňatků vdov za války mohl nastat. Jenže v tomto konfliktu nepůsobily na populaci pouze faktory ekonomické a vojenské, ale také demografické. V důsledku několika morových epidemií se musela zvýšit úmrtnost také mezi ženami, což by předpokládalo nárůst počtu sňatků vdovců. Těžko lze uvěřit, že všichni vdovci v Místku se po dobu několika desítek let rozhodli neženit, třebaže hospodářsko-sociální situace ženitbě nepřála. Mohli si ovšem hledat své nevěsty v okolních obcích, a v takovém případě by se vzhledem k metodické analýze podle nevěsty v konečných součtech neobjevili.

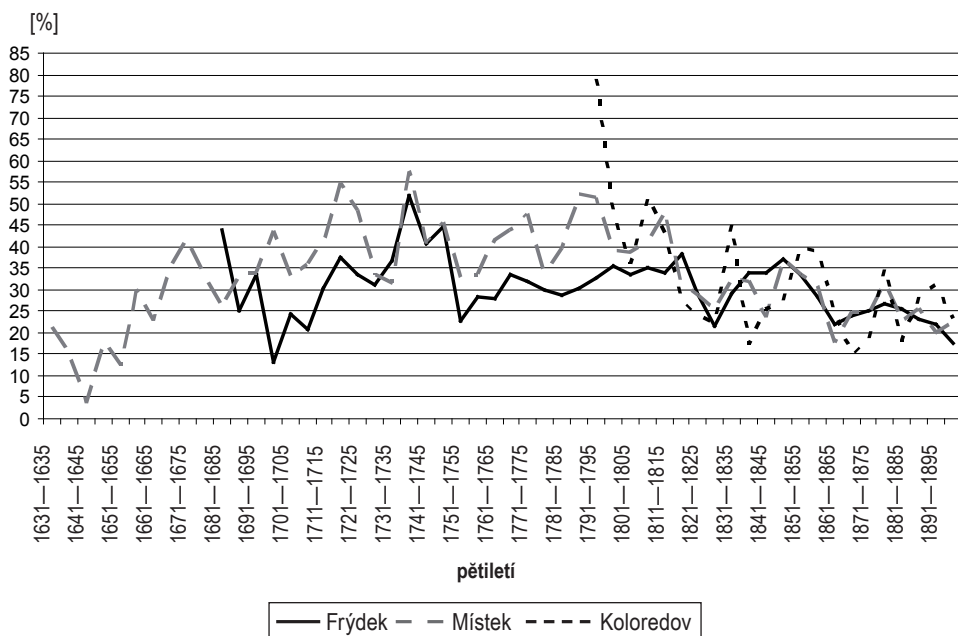
V 2. polovině 17. stol. se podíl palingamních sňatků na celkovém počtu uzavřených manželství pohyboval na úrovni kolem 30% v obou městech. V porovnání s následujícím padesátiletím byl tento podíl poměrně nízký, což mohla ovlivnit špatná kvalita údajů o rodinném stavu v matrikách, nicméně tento problém přetrvával ještě v 18. st. a ve frýdecké evidenci až do poloviny 19. st. Pravděpodobně spíše podíly ovlivnily úmrtnostní krize. V 1. polovině 18. stol. se na úmrtnosti dospělého obyvatelstva silně podepsala morová rána v l. 1713—1715 a hladová krize l. 1736—1738. Po obou těchto událostech se zvýšil podíl palingamních sňatků, ale zatímco po hladových letech byl nárůst v obou městech podobný, v l. 1716—1720 došlo ve Frýdku, který se před morem dobře uchránil, přece jen k menšímu vzestupu než v Místku (viz graf 7). Podíl za celkové padesátiletí byl tedy pro Místek vyšší (téměř 42%) než pro Frýdek.

Vysoký podíl palingamních sňatků se udržel v Místku i v 2. polovině 18. stol. a snížil se až v l. 1816—1820, tzn. v éře výrazného poklesu celkové sňatečnosti v Místku. Příčiny tohoto jevu lze jen obtížně vysvětlit. Ve Frýdku byl v 2. polovině 18. stol. podíl druhých sňatků průměrný a celé období se v obou městských populacích neslo ve znamení relativně nízké úmrtnosti dospělého obyvatelstva. Hrlo zde roli patrně více aspektů najednou. Místecké hospodářství doznalo díky soukenictví v 2. polovině 18. stol. velkého rozkvětu, který se snad podepsal i na zvýšené sňatečnosti ovdovělých osob. Zatímco v 17. stol. mohl vdovec ustoupit od dalšího sňatku po zralém uvážení nákladnosti tohoto podniku, v době hospodářského „boomu“ se prostředky našly a pro každého soukeníka byla žena spíše pomocnou silou pro předení než hladovým krkem. Podobně

¹⁸ J. Beránková: *Demografický vývoj města Kouřimi v letech 1650—1850*. V: HD 18. Praha 1994, s. 78.

uvažovala nepochybně také vdova po zemřelém soukenickém mistru. Snažila se najít co nejrychleji náhradu, aby zajistila živnost. V důsledku prosperity by se však dalo očekávat také zvýšení počtu prvních sňatků. Ve slezské farnosti Bielawě činil podíl prvních sňatků zhruba ve stejném období (1766—1830) 82,6%, přičemž Bielawa těžila z velmi rozvinutého textilnictví¹⁹. V sousedním Frýdku stál poutní chrám, jehož vliv rovněž nelze vyloučit. Možná přitahoval více svobodné páry.

Velmi zajímavý jev byl zachycen rovněž v Koloredově na počátku jeho existence. Téměř 80% manželství uzavřených v této nové osadě v l. 1792—1795 tvořily palingamní sňatky. Důvodem mohl být způsob osídlování této lokality. Většinou sem přicházely již manželské páry a asi i celé rodiny. V druhé polovině 90. let zde stále ještě mírně převažovaly sňatky ovdovělých osob a až na počátku 19. stol. se situace obrátila.

Graf 1. Podíly palingamních sňatků na celkovém množství sňatků ve Frýdku, Místku a Koloredově

Zhruba od 20. let 19. stol. se podíly palingamních sňatků ve všech sledovaných lokalitách vyrovnaly a klesly pod 30%. Ani velké úmrtnostní krize 30.—50. let neznamenal výraznější zvýšení této úrovně s výjimkou Koloredova. V městských populacích se zřejmě již neřešilo ovdovění překotně novým sňatkem. Migrace 2. poloviny 19. stol. pak přivála do Frýdku, Místku i Koloredova.

¹⁹ T. Krotla: *Ludność parafii bielańskiej w latach 1766—1830 (na podstawie ksiąg metrykalnych)*. „Sobótka” 1991, 46, č. 4, s. 415—417.

va spoustu svobodných dělníků a dělnic, kteří zvyšovali podíl prvních sňatků. V průběhu 19. stol. se tedy podíly palingamních sňatků snižovaly, což potvrdily výzkumy na celém Ostravsku²⁰, v hornoslezských farnostech²¹ i např. v dolnoslezském městě Tarnowských Górách²², kde byly sledovány katolická i evangelická populace a obě se zhruba totožnými výsledky.

S výjimkou období třicetileté války dominovaly mezi druhými a dalšími sňatky manželství vdovců se svobodnými ženami. Vdovy při snaze získat opět manžela limitoval často věk. Svobodných dívek se v populaci vyskytovalo poměrně hodně, takže je vdovci preferovali. Ženy měly šanci se provdat, pokud vlastnily větší majetek nebo řemeslo, čímž přilákaly i o dost mladší ženichy, podobně jako starší vdovci velmi mladé nevěsty.

V celkovém pohledu připadalo v obou městech i v osadě Koloredov zhruba 65—75% nově uzavřených manželství na první sňatky a 25—35% na následné sňatky. Podobně tomu bylo např. ve farnosti Siolkowice²³, kde bylo zjištěno 67,4% prvních sňatků za léta 1766—1799, nebo v opolské farnosti (72,1% prvních sňatků)²⁴. Waldemar Pasieka zdůrazňuje, že větší podíl palingamních sňatků byl zjištěn ve vsích opolské farnosti než ve městě. Tento rys ovšem mohl být způsoben momentálními výkyvy v úmrtnosti či migracemi v daném období. Platí zde již v úvodu zmíněný problém nedostatečnosti těchto údajů pro srovnání situace na venkově a ve městech, pokud byly zjištěny pouze za určité kratší období.

Palingamní sňatky tvořily velmi důležitou součást života tradiční společnosti. Měly význam demografický i hospodářsko-sociální, protože výrazně zasahovaly nejen do sňatečnosti, ale také do jednotlivých hospodářství a celkového hospodaření měst. Ovdovění se tak stávalo často problémem celé komunity.

²⁰ L. Dokoupil: *Obyvatelstvo ostravské průmyslové oblasti do sčítání 1869*. Praha 1986, s. 66.

²¹ J. Spychała: *Śluby w parafii Strzelce Opolskie*. W: *Śląskie studia demograficzne*. T. 1: *Śluby*. Red. Z. Kwaśny. Acta Universitatis Wratislaviensis, Historia 117, č. 1666. Wrocław 1994, s. 16—17; D. Daszkiewicz-Ordyłowska: *Śluby w parafii Toszeckiej*. In: ibidem, s. 58—59; P. Kwapulińska: *Śluby w parafii Kochłowskiej*. In: ibidem, s. 84.

²² M. Górny: *Ruch naturalny ludności Tarnowskich Gór w latach 1801—1870*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Śląska” 1983, 13, s. 33.

²³ R. Wójtowicz: *Z badań nad rozwojem demograficznym ludności parafii Siolkowice w latach 1766—1799*. „Sobótka” 1991, 46, č. 4, s. 408.

²⁴ W. Pasieka: *Śluby w parafii opolskiej w latach 1801—1850*. W: PDP 21. Poznań—Wrocław 2000, s. 51.

Radek Lipovski

Powtórne związki małżeńskie i kwestia wdów w miastach Frýdek i Místku

Streszczenie

Przedmiot zainteresowania niniejszego artykułu stanowią powtórne związki małżeńskie zawierane przez mieszkańców miast Frýdek i Místek. Temat analizowany jest na podstawie informacji zawartych w księgach metrykalnych, testamentach oraz umowach przedślubnych. Autor koncentruje się przede wszystkim na przyczynach zawierania powtórnych związków małżeńskich oraz ich konsekwencjach demograficznych.

Z umów przedślubnych wynika, że kobiety wychodziły powtórnie za mąż często na krótko po owdowieniu, ponieważ ich położenie ekonomiczne i społeczne nie pozwalało im na samodzielność. Również wdowcy często szukali sobie kobiet, ponieważ sami nie potrafili zarządzać gospodarką. Powtórne małżeństwa osób owdowiałych w obu miastach stanowiły 25—30% wszystkich związków małżeńskich. Przy czym więcej związków tego typu odnotowano w Místku w XVIII wieku. Mogło mieć to związek z wysokim wskaźnikiem umieralności w tym mieście spowodowanym epidemią dżumy (w latach 1713—1715). Z kolei mniejsza liczba powtórnych małżeństw w XVIII-wiecznym Frýdku wynikać może — zdaniem autora — z niekompletnych danych w księgach metrykalnych. Liczba powtórnych związków małżeńskich zmniejszyła się w XIX wieku.

Radek Lipovski

Repeat marriages and the case of widows in Frýdek and Místek

Summary

The subject-matter of this article constitutes second and subsequent marriages and are examined from a demographic point of view on the basis of register books, last wills and pre-marriage contracts. The author concentrates on a demographic significance, as well as the reasons of repeat marriages in the case of the city dwellers of Frýdek and Místek. According to the pre-marriage contracts, the widows often got remarried because their economic and social position did not allow for independence. Also the widowers searched for women because in general they could not cope with economy. Thus, repeat marriages of widows and widowers constituted about 25—35% of general relationships in both cities. There were a few more of such marriages in Místek in the 18th century. It could be connected with a high indicator of mortality caused by the plague epidemic between 1713 and 1715. A lower number of second and subsequent marriages in Frýdek in the 18th century, on the other hand, could also be caused by invalid data in register books. The number of repeat marriages decreased in the 19th century.